

СУТНІСТЬ ЗМІСТУ КОМУНІКАТИВНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Беньковська Н. Б.

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри мовної підготовки Інституту Військово-морських сил
Національного університету «Одеська морська академія»
ORCID ID: 0000-0001-5857-6991

Анотація. У статті висвітлюється сутність змісту комунікативної готовності до іншомовного спілкування майбутніх офіцерів Військово-морських сил Збройних сил (ВМС ЗС) України.

У дослідженні визначено, що сутність змісту комунікативної готовності до іншомовного спілкування майбутніх офіцерів Військово-морських сил Збройних сил України полягає у володінні певною системою умінь і навичок міжособистісного спілкування, яких досить для досягнення поставленої суб'єктом комунікативної мети. Також у статті обґрунтовано, що комунікативна готовність до іншомовного спілкування охоплює як мовні та мовленнєві навички та вміння, так і навички соціально-психологічні, що забезпечують ефективну взаємодію з людьми та полегшують розв'язання міжособистісних проблем.

Ключові слова: готовність, комунікативна компетентність, майбутні офіцери, Військово-морські сили, Збройні сили України.

Benkovska N. B. THE ESSENCE OF THE CONTENT OF THE COMMUNICATIVE READINESS FOR LANGUAGE COMMUNICATION OF FUTURE OFFICERS OF THE NAVAL FORCES OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE

Abstract. The article highlights the essence of the content of communicative readiness for foreign language communication of future officers of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine.

A detailed analysis of the latest research and publications related to the category of readiness for professionally oriented foreign language communication and its components have been carried out, which made it possible to establish links with the concept of readiness of future officers of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine for professionally oriented foreign language communication. Through the prism of the peculiarities of the naval profession, such immanent features as multilevelness, that is, the presence of a certain structure, which is built due to the influence of both mental processes, personal traits, and the presence of foreign language competence, which can be transformed as a result of proper training and manifest in the presence of the future officer of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine of the complex of knowledge, abilities and skills regarding the use of naval language in the process of professional communication. This has made it possible to determine the structure of the analyzed category, which contains motivational, cognitive, activity and reflective components.

The study has determined that the essence of the content of communicative readiness for foreign language communication of future officers of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine consists in the possession of a certain system of skills and interpersonal communication skills sufficient to achieve the communicative goal set by the subject. The article also substantiates that communicative readiness for foreign language communication includes both language and speech skills and abilities, as well as socio-psychological skills that ensure effective interaction with people and facilitate the resolution of interpersonal problems.

Key words: readiness, communicative competence, future officers, Naval Forces, Armed Forces of Ukraine.

Вступ

Постановка проблеми. Ефективність будь-якої діяльності визначається насамперед психологічною та практичною готовністю людини до її виконання. Натепер є актуальною необхідність розглянути сутність змісту поняття «комунікативна готовність» майбутніх офіцерів Військово-морських сил Збройних

сил (далі – ВМС ЗС) України. Це дослідження має теоретично, а потім і експериментально довести, що, по-перше, проблема комунікативної готовності до іншомовного спілкування майбутніх офіцерів ВМС ЗС України таки є, і, по-друге, заклади вищої військової освіти мають знайти шляхи вирішення, які можуть бути впроваджені викладачами, щоб допо-

могли майбутнім офіцерам бути готовими до професійного спілкування іноземною мовою.

На сучасному етапі іншомовна комунікативна компетентність особистості стає провідною метою вивчення іноземної мови студентами вищих закладів освіти різних напрямів підготовки, а використання іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування та збагачення досвіду фахової підготовки – кінцевим результатом.

Аналіз актуальних досліджень. Вагомий внесок у трактування терміна «готовність» у різні часи зробили видатні педагоги й учені: Л. Бекірова, В. Войтко, М. Дяченко, С. Гончаренко, В. Зінченко, Г. Ложкін, А. Ліненко, В. Крутецький, Б. Мещеряков, Д. Узнадзе, Ю. Шадських, М. Ярмаченко, К. Платонов та інші.

Проблемі формування іншомовної комунікативної компетентності присвячено дослідження В. Аітова, Н. Бідюк, Л. Біркун, М. Кенела, Г. Китайгородської, С. Козак, Є. Пасова, С. Савіньона, М. Свейна, В. Скалкина, Д. Хаймза й інших.

Мета статті – розкрити зміст і сутність комунікативної готовності до іншомовного спілкування майбутніх офіцерів Військово-морських сил Збройних сил України.

Виклад основного матеріалу

Вивчення іноземної мови у вищій школі належить до важливих чинників гуманізації освіти, оскільки відбувається формування світогляду здобувачів освіти, підвищення їхньої загальної культури, а також розвиток мислення, уваги, пам'яті тощо. Звісно, це сприяє і майбутньому підвищенню професійної кваліфікації майбутніх офіцерів, адже створюються передумови для уможливлення їхньої самостійної роботи з іншомовними джерелами, комунікації із зарубіжними колегами. Саме тому метою навчальної діяльності на заняттях іноземних мов є не лише отримання майбутніми офіцерами сукупності компетентностей, а й формування їхньої готовності ефективно спілкуватися на професійну тематику.

Як свідчить практика навчання курсантів іноземних мов у вищих військових закладах освіти, після завершення вивчення курсу іноземної мови (4-й курс), а після закінчення навчального закладу і поготів, вони втрачають

навички спілкування іноземною мовою, у них немає необхідних умінь з обміну професійною інформацією з фахівцями-іноземцями. Для більшості випускників українських вищих навчальних закладів професійне спілкування іноземною мовою із представниками інших країн є проблемним, екстремальним і не приносить бажаних результатів.

В «Академічному словнику української мови» «готовність» тлумачиться як стан готового; бажання зробити що-небудь [1, с. 148]. За визначенням В. Даля, «готовність» – стан і властивість людини, яка може та бажає щось виконати; у словнику С. Ожегова це поняття трактується як «згода зробити що-небудь».

Дефініція поняття «готовність» широко розглядається у психологічній літературі, однак учені дещо по-різному тлумачать цей термін. Так, у «Великому психологічному словнику» за редакцією Б. Мещерякова та В. Зінченка готовність до дії (з англ. *readiness to action*) визначається як стан мобілізації всіх психофізіологічних систем людини, що забезпечують ефективне виконання певних дій [5, с. 101]. У «Словнику психологічних понять», які містяться в підручнику М. Варія «Загальна психологія», готовність розглядається як стан мобілізації психофізіологічних систем перед майбутньою діяльністю [2, с. 991]. На жаль, у педагогічних словниках і енциклопедіях цьому поняттю не приділено належної уваги, лише в довідково-аналітичній праці «Енциклопедія освіти», яка вміщує різноманітну інформацію з теорії, історії та практики української педагогічної та психологічної науки, зазначається, що готовність – це стан мобілізації психологічних і психофізіологічних систем людини, які забезпечують виконання певної діяльності [3, с. 136].

Аналіз літературних джерел доводить, що вивчення проблеми готовності людини до здійснення певного виду діяльності має давню історію із властивими їй періодами розвитку, а саме:

1) кінець XIX – початок XX ст. – вивчаються питання готовності в контексті теорії рефлексів І. Павлова;

2) 20–40-і рр. XX ст. – досліджуються нейрофізіологічні механізми регуляції та саморегуляції поведінки людини та ролі

психологічної готовності як одного з механізмів її успішності в певному виді діяльності;

3) 50–60-і рр. ХХ ст. – активізуються дослідження готовності з позиції діяльничого підходу, когнітивної концепції діяльності та саморегуляції на рівні фізіологічних і психологічних механізмів (настанови, потреби, мотиви);

4) 70-і рр. ХХ ст. і дотепер – активно розробляється теорія психологічної готовності до різних видів діяльності, збагачується поняття «психологічна готовність до праці» та вводяться терміни «професійна готовність», «готовність до професійної діяльності» тощо.

На згаданих вище етапах розвитку феномену «готовність» відбувалася зміна підходів до трактування сутності та змісту цього поняття. У більшості психолого-педагогічних досліджень готовність розглядається як фундаментальна умова виконання людиною певної дії чи діяльності. Однак тут варто врахувати, що складність виявлення педагогічних умов і дослідження методів формування професійної комунікативної готовності майбутніх офіцерів ВМС ЗС України зумовлюється відсутністю єдиного тлумачення цього поняття, тому й актуалізує вивчення його змісту та сутності з погляду педагогіки.

Останні кілька років в освітньому середовищі йдеться про життєві компетентності, а в культурному – про прихід інформаційної епохи. Інформація нині – це важіль впливу, однак спитаймо себе, чи досить лише володіти інформацією? Інформацією, як, наприклад, часом, володіти неможливо, а отже, потрібна навичка, що допоможе нею керувати, правильно розподіляти та використовувати, і це – комунікативна компетентність. Її нині вважаємо чи не найважливішою, адже вона поєднує в собі і є будівельним матеріалом для решти умінь і навичок.

Комунікативна компетентність складається з:

- використання відповідної мови та реєстру в різних мовленнєвих ситуаціях;
- фасилітації взаємодії;
- участі в комунікації з відповідною впевненістю та ясністю.

Основною метою та результатом комунікативної підготовки є готовність. Вона поділяється на декілька видів:

– функціональна готовність, що передбачає сформованість професійно важливих знань, умінь і навичок професійного спілкування;

– особистісна готовність, що включає сформованість і розвиненість професійно важливих комунікативних якостей.

Комунікативна готовність може бути також довгостроковою (постійною) та тимчасовою (ситуативною). Базова комунікативна підготовка спрямована саме на розвиток довгострокової готовності виконувати професійні завдання в широкому спектрі професійно значущих комунікативних ситуацій.

Перш ніж надати визначення готовності до професійної комунікації, розглянемо її місце у структурі комунікативної компетентності. С. Ніколаєва комунікативну компетентність трактує як здатність особистості набувати різноманітних культурологічних, лінгвокраїнознавчих, соціокультурних і міжкультурних знань і користуватися ними для досягнення своїх цілей в іншомовному спілкуванні [4, с. 429]. Професійна готовність до іншомовного спілкування, на нашу думку, – це компонент комунікативної компетентності, до складу якої ще входять знання, навички та вміння, також має складну структурну організацію.

Комунікативна готовність до професійного спілкування має складну та неоднорідну структуру, що складається з низки компонентів, а саме: спостережливості, сенсibilізації, зіставлення рідної й іншої мов, аналізу їхніх відмінностей, рефлексії, емпатії, неупередженості [4, с. 432].

Зіставлення рідної й іншої мов є дуже важливим компонентом комунікативної готовності, адже інколи, під час вивчення іноземної мови, освітній процес передбачає цілковите занурення в іншомовне середовище.

Проблемою інтерпретації іншомовного спілкування є різниця у трактуванні норм і підходів до спілкування в конкретному професійному середовищі.

Процес викладання іноземної мови у вищому військовому навчальному закладі повинен здійснюватися паралельно з формуванням професійної компетентності майбутнього офіцера, що дасть можливість майбутнім офіцерам як спілкуватись із зарубіжними колегами, так і здійснювати професійну діяльність в умовах іншомовного суспільства.

Процес формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів повинен бути спрямований на формування в курсантів здатності до практичного використання іноземної мови в різноманітних ситуаціях.

На нашу думку, категорія готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування є багаторівневою та динамічною, зумовлюється впливом особистісних рис, психічних процесів, а також іншомовної компетентності, що може змінюватися за умови застосування ефективної педагогічної технології та наявності у здобувачів освіти внутрішньої мотивації.

Висновки

Отже, сутність змісту комунікативної готовності до іншомовного спілкування май-

бутніх офіцерів ВМС України розглядаємо як володіння певною системою вмінь і навичок міжособистісного спілкування, яких досить для досягнення поставленої суб'єктом комунікативної мети. Отже, комунікативна готовність до іншомовного спілкування охоплює як мовні та мовленнєві навички та вміння, так і навички соціально-психологічні, що забезпечують ефективну взаємодію з людьми та полегшують розв'язання міжособистісних проблем.

Перспективу дослідження вбачаємо в аналізі методичних передумов формування та вдосконалення здатності та готовності до іншомовного спілкування майбутніх офіцерів ВМС України.

Література:

1. Білодід І. Словник української мови : в 11 т. Київ : Наукова думка, 1980.
2. Варій М. Загальна психологія. Київ, 2009. 1008 с.
3. Кремень В. Г. Енциклопедія освіти. Київ : Юрінком-Інтер, 2008.
4. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Бігич та ін. / за заг. ред. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
5. Meshcheriakov B. The large psychological dictionary. AST : Prime-Evroznak, 2008. 632 p.

References:

1. Bilodid, I. (1980). Slovyk ukrainskoi movy : v 11 t. Kyiv [The dictionary of the Ukrainian language : in 11 volumes. Kyiv]. Naukova dumka [in Ukrainian].
2. Varii, M. (2009). Zahalna psykhologhiia [General psychology]. Kyiv : Vydavnytstvo "Tsentri uchbovoi literatury". 1008 p. [in Ukrainian].
3. Kremen, V. (2008). Entsyklopediia osvity [The encyclopedia of education]. Kyiv : Yurinkom Inter [in Ukrainian].
4. Bihych, O., Borysko, N., Boretska, H. (2013). Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka [Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice] : pidruchnyk dlia studentiv klasychnykh, pedahohichnykh i lnhvistychnykh universytetiv. Kyiv : Lenvit. 590 p. [in Ukrainian].
5. Meshcheriakov, B. (2008). The large psychological dictionary. AST : Prime-Evroznak. 632 p. [in English].